

κι αν ο ίδιος πίστευε στον πόνο του και στην τέχνη του, σε μās τους άλλους ο Μαρτζώκης φαντάζεσάν ήθικος ζητιάνος, μέσα στο πλατύ σκυροδόρο της ζωής· δεν είναι ο πονεμένος, που με μέσο τη λυρική του εξομολόγηση, αναδιδίνει ίσα με τον παθητικό ήρωα του τραγουδιού. Ο Μαρτζώκης δε μās είναι καλλιτεχνικά συμπαθητικός, αλλά μόνο φιλανθρωπικά. Δεν είναι αληθινός ποιητής· κρατεί μέσα του την ποιητική ακατέργαστη προδιάθεση, (κάτι που λιγότερο ή περισσότερο βρίσκεται στον κάθε άνθρωπο) όμως αδυνατεί να τη μετατρέψει σε ποιητικό δημιούργημα, σε καλλιτέχνημα. Κ' έτσι το έργο του Μαρτζώκη είναι δίχως άλλο ποιητικά μονότονο, όχι γιατί ολόκληρο βυθίζεται στην ίδια χυμμένη και ξαναδομένη ομορφιά, αλλά γιατί αφήνει να κυριαρχή παντού ή ίδια ποιητική ατονία, ή έλλειψη της ομορφιάς.

Από το έργο του Μαρτζώκη λείπει κάθε αξιολογική τέχνη· λείπει ή γραφικά ποιητική εικόνα, λείπει το ψυχόρμητο μουσικό σάλεμα, λείπει ή σκαλισμένη στιχουργική πλαστικότητα, λείπει ή λεχτική ομορφιά και μέσα σ' αυτή κάθε προσωπική φραστική μεταμόρφωση. Το παρούσιμα ενός ή κι άλλων από τα παραπάνω γνωρίσματα, θα μπορούσε ν' αλλάξει το αίσθημά του, την ποιητική του διάθεση σε τραγούδι αληθινό, σε ποιητική σκέψη. Ολόκληρη ή ποίηση του Μαρτζώκη είναι σαν άναυμη έκφραση του πάθους. Το πάθος, ο πόνος, ο απελπισμός, κάθε ανθρώπινη συνηθισμένη στάση, τότε μονάχα βρίσκουνε στο στίχο τη φιλοσοφική σοβαρότητά τους, όταν φανερωθούνε με την ανάλογη καλλιτεχνική έκφραση, με το ανάλογο ποιητικό σύμβολο, χωρίς με τη λέξη αυτή να ύπνοω όρισμένη σχολή.

Ο Μαρτζώκης επηρεάστηκε από την Ιταλική Μουσική, όμως οι άλλοι συγχρόνοι του γνωρίστηκαν στενότερα με το γαλλικό Παρνάσο. Ίσως αυτό νάδωσε αφορμή σε προηγούμενο άρθρο που φάνηκε στο Νουμά, να σημειωθεί πως ή Συμβολική Σχολή στην ποίησή μας προξένησε την απομόνωση και το παραμέρισμα του Μαρτζώκη. Η τέτοια αντίληψη δε μου φαίνεται σωστή. Πρώτα πρώτα συμβολική θα είναι κάθε αληθινή ποίηση, θέλοντας και μή, αφού εκφράζεται με την ποιητική εικόνα, με το σύμβολο. Αν πάλι ή σχολιαστής έννοιει το συμβολιστικό κίνημα, μετρημένα είναι τα τραγούδια που σε όρισμένη εποχή φανερώθηκαν με τη φορεσιά της συμβολιστικής ιδέας. Ο μεγαλύτερος όγκος της ποιητικής μας εργασίας στα είκοσι τελευταία χρόνια, δεν έμεινε βέβαια αποκλειστικά γύρω από το μυστήριο και τη συμβολιστική παραζάλη. Ο

Μαρτζώκης σταματισμένος επιπύλαια σε κάποιο ξανάδομα παλιού ρωμαντισμού, χωρίς να κλείνη καν τις μεγάλες του αρετές, δεν είναι ικανός να οδηγήσει το στίχο προς την ποιητική ευαισθησία και τα λυρικά μέσα του καιρού μας. Άρκει να σημειώσουμε—κάθε φορά που θελήσει να μās ξαναδόση είτε τα Σολωμικά μέτρα, είτε τα Βάρδαρα του Καρντούση, αντίθετα με τη μετρική του προσπάθεια, το αδύνατο περιεχόμενό τους. Άρκει να συγκρίνουμε τους «Σκαρβαίους και Τερρακότες», τις «Πατρίδες» ή τα Μαδιλικά Σοννέτα (για να κρατήσω τη χρονολογική σειρά που φάνηκαν τα έργα τούτα) με τα καλλίτερα Σοννέτα του Μαρτζώκη, που μέσα σ' αυτά πολύ δύσκολα θα βρεθώ κάποιο που να κλείσει άκέραιο τον ποιητικό μικρόκοσμο του Σοννέτου.

Είπαν ακόμα πως ο Μαρτζώκης είναι στερνός της Έφτανησιακής Σχολής, συμπλήρωμα στο Ζακυνθινό ποιητικό στερέωμα. Οι άβελαιες κληρονομικές παραγγελίες είναι πολύ επίφοδες όσες φορές μάλιστα πέση άπάνω τους το χρώμα του τοπικισμού. Η τέχνη, που καθρεφτίζει τόσα και τόσα σύνολα, ακολουθεί κι αυτή το δρόμο του ξετυλίγμου. Η ποίηση του καιρού μας, αντίθετα μ' όλες τις Φαναριώτικες προσπάθειες, ζωντάνευσε και μεγάλωσε με την έφτανησιακή παράδοση. Όσοσο κάθε αποκλειστικά επίμονο σταμάτισμα σε ποιητικό καλούπι όρισμένου τόπου και ώρας, δε θα μās έδινε παρά το πολύ πολύ ποιητές σαν το Μαρκορά, αξιοσέβαστους πάντα, κι ακόμα συχνότερα ποιητικές άσημότητες καθώς ο Μαρτζώκης. Ο τεχνίτης, ο ποιητής, ο φιλόσοφος μπορούνε ν' ακουμπήσουνε κάπου για το ξεκίνημα του έργου τους, βρίσκοντας όμως σύγκαιρα τον έαυτό τους και γυρίζοντας τα δανεισμένα, γίνονται γνήσιοι και δυνατόι δημιουργοί, είτε τραγουδώντας τη δειλία και την άνημποριά τους, είτε διαλαλώντας τη δύναμη της φυλής και τις όρμες της ανθρωπότητας.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Πουλιέται στα γραφεία μας τέσσερις δραχμές (στο έξωτετικό στέλνεται με δρ. 4,50 «ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ» του Δοστογιέφσκη, μεταφρασμένο υπέροχα στη δημοτική από τον κ. Στέλιο Χαριτάκη. Το βιβλίο είναι σε δύο τόμους (σελ. 763 κ' έχει τυπωθεί στα Χανιά.